



ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 30րդ տարեշրջանի (1914 օգոստոս-1915 յուլիս) բաժնորդացին է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԻՒԿԱՆ Ամսական բաժնորդացին է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Նամակ կամ դրամ զրկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN  
Directeur du journal Armenia  
MARSEILLE (France)

Լ ՏԱՐԻ

1915 ՄԱՅԻՍ 19 ԴՆ.  
(2.3. 1915 Մայիս 6)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր է վերագրածունել չհրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միլակ գիրը 1 սանդիմ կարծէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիմ:

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadie, 17

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կովկասի Հայ կամաւորներին և նպաստ ներկայացումը. — Հեռուէն ու մօտէն, մեր ներկայ կեանքին. — Թիւրքիայի Հայերի վիճակը. — Երկրի դրութիւնը. — Ռուս զօրաբանակը Թիւրքաստանում: — Ռուսները պատերազմը եւ Հայերը. — Հայերի Պարսկաստանը. — Թիւրքերը Պարսկաստանի մէջ. — Թիւրքական զաւթանքները. — Թիւրքական լուրեր. — Կ.պօլիսը պաշտպանելու համար թիւրքացիները. — Կ.պօլիսի մէջ. — Սեւ ծովի կողմէն. — Տարտուսի մէջ. — Համալսարանական պատերազմը. — «Լուսինայի» թիւերը. — Երկրի վիճակը. — Զեկոյ տիրութիւնները. — Մանուկներ:

«ԿՈՎԱՍՏԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՎՈՐՆԵՐ»-ԻՆ  
Ի ՆՊԱՍՏ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի օր (16 մայիս) Արսւնայ փողոցի «Մասիկի» սրահին մէջ տրուեցաւ «Կովկասի Հայ կամաւորներ»-ին ի նպաստ հանդէսներկայացումը որ ակնկալուածէն աւելի արդիւնաւոր եղաւ. արդիւնաւոր՝ ոչ միայն նիւթական տեսակէտով, որ իբրեւ զուտ հասոյթ հաւանօրէն 350 ֆրանկէն անդին չկրնար անցնիլ ի հարկէ, (քանի որ տեղիս հայ գաղութը թէն հայ մատուռ, հայ մամուլ ունի և հայերէն լեզուով թատերական ներկայացումներ ալ սկսած է ունենալ, բայց շատ փոքրածիւ է) այլ աւելի արդիւնաւոր և ուրախացուցիչ տեսարան մը կը ներկայացնէր բարոյական տեսակէտով որովհետեւ սրահին մէջ գրեթէ ամբողջովին ներկայ էր տեղիս Հայ գաղութը. այր, կին, փոքրիկ մանուկներ, ամէն հասակի, ամէն դասակարգի և զանազան հասանքների պատկանող Հայեր անխորաքար լցուած էին այն տեղ. Կովկասի Հայ կամաւորներին գինելու ձայնը, Հայաստանի անունը, Ֆրանսայի մէջ հայերէն լեզուով թատերական ներկայացում տեսնելու փափաքն ու ուրախութիւնը բաւական եղած էին ամէն Հայեր անխորաքար իրար քով համախմբելու այն.

տեղ. Տկար ծերունիներ անգամաւոր նախ շնչով կարծես վերածնուած, ագգային զգացումով ոգևորուած, պարտք սեպած էին իրենք ալ մասնակցութիւն ունենալ այս հանդէսին մէջ և իրենց ներկայութեամբ ոգևորել ու քաջալերել իրենց ազգակիցները:

Հանդէսին նախագահը Տիար Յովհաննէս Մահաթեան, «Կովկասի Հայ կամաւորներին նպաստող Մարտիկի կոմիտէ»-ին խորհրդական անգամ, հանդէսը բացաւ Ֆրանսերէն հռոմով մը. այնպէս որ հետաքրքրութեամբ կամ հրաւիրուելով ներկայ գտնուող մի քանի Ֆրանսացիներն ու Ֆրանսահայերն իմացան թէ ի՞նչ ստեղծի դրութիւն կը տիրէ Թիւրքիայում. յաստանի մէջ և թէ ի՞նչպիսի զգացումներով ոգևորուած են այժմ աշխարհի ամէն կողմ գտնուած Հայեր, որոնց ազգակիցներէն բաղկածիւ հազարաւորներ կամաւորների գունդեր կազմած և իրենց յատուկ հայ խմբապետներ ունենալով, ռուս զօրաբանակի կողքին կանգնել կը կռուին Թիւրքիայի կործանարար բռնապետութեան դէմ. Ճաւուր վերջացաւ Vive l'Arménie! Vive la France! Vivent les Alliés! աղաղակների մէջ և զայնակահարութեան ուսուցիչ Օրիորդ Կլոդ Լանգիէ սկսաւ դաշնակի վրայ նուազել Մարտիկը որ հանդիսականները ունկնդրեցին յատենկայս, զիրենք հիւրընկալող ազատասէր Ֆրանսայի ի յարգանս (Օրիորդը յետոյ ալ մի քանի անգամ թէ հայերէն և թէ՛ ֆրանսերէն երգեր նուազեց դաշնակի վրայ, որոշեալ միջնադարներին տոնել):

Այնուհետև Տ. Երուանդ Թորոսեան եռանդուն շնչտերով արտասանեց Պատու-Քաթիկոսի ազատաշունչ ոտանաւորներէն «Ղարիպ Մշեցի»-ն որ Մուշի հեռաւոր երկրէն իր հայ եղբայրների կողմէ հոս զրկուած կը յայտարարէր թէ մենք ձեր փարան յենք ուղերդէնք տուէք մեզի պաշտպանութեան համար:

Իրեն յաջորդեց Մ. Փորթուգալեան, Արմենիայի խմբագիր. տնօրէ.

նը, որ ներկայ ժամանակի պահանջը և Հայ ժողովրդի պարտականութիւնը յիշեցուց, իբրեւ վերջաբան դնելով այս նշանաբանը՝ «Հայը Հայաստանին և Հայաստանը Հային» որ բուն ծափահարութիւններով բնորոշուեցաւ:

Հանդէսին Բ. մասը սկսաւ Ա. Դի. տանեանի դրած Անդրաթիկ թատերախաղի ներկայացումով որ անուանի յեղափոխական խմբապետին մարտական գործունէութեան զրուագիւր կը ներկայացնէր, իրեն ռազմադաշտ ունենալով 1904ին Սասունի լեռները. Պէտք է ըսել որ բոլոր դաշտաններն ալ, գրեթէ առանց բացառութեան, իրենց դերերի տէրն էին, այնպէս որ հանդիսականները պիտի դժուարանային հաւատալ, եթէ արդէն ծանօթ չլինէին գործող անձերը, թէ ատոնք լոկ արուեստասէրներ (amateur) են և ոչ թէ արուեստագէտներ (artiste). Այդ բանը պատիւ կը բերէ նաև իրենց կառավարիչ (régisseur) Տ. Արշակ Թորոսեանին որ կարողացած էր շատ կարճ ժամանակի մը մէջ պատրաստել թատերասէրների խումբը այդպիսի յաջող ներկայացման մը համար: Այս առթիւ մասնաւոր շնորհակալութեան արժանի են Թորոսեան երկու եղբայրները (Արշակ, և Երուանդ) որ զիրենք Մեկ պոմենի և Թալիսի ներշնչումներին նուիրած և անոնցով ոգևորուած, իրենց գաղափարների յաղթելով կը յաջողին հայ թատերաբեմ մը յարգարել Մարտիկի մէջ, «Անդրանիկ» ինքնակայացումը շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց հանդիսականներին վրայ. հանդերձաւորումները բաւական լաւ յարմարեցուած էին և կը յիշեցնէին հայ Հայրենիքը, դերասանների խօսքերը, շնչտերը, շարժումները կը յուզէին հանդիսականների սիրտերը մինչև իրենց ալքերը և բուն ծափահարութիւններ կը խլէին յաճախ:

«Անդրանիկ»-ի վերջնալէն յետոյ միջնադար մը տեղի ունեցաւ որ

հանդիսականներին գիւրութիւն և ժամանակ տուաւ շքանշանին մօտենալով կազմութիւնը, Կովկասի Հայ կամաւորներին ալ նպաստ մը գոյացուելով ատկէ. Միևնոյն ժամանակ մի քանի Հայ օրիորդներ ալ ծաղիկվածաւթեամբ կը զբաղէին ի նպաստ Հայ կամաւորներին:

Դադարի վերջնալէն յետոյ ներկայացուեցաւ «Գաւաթ մը թէյ» կատակերգութիւնը որ սկզբէն մինչև վերջ ծիծաղեցուց հանդիսականները. Տ. Երուանդ Թորոսեան այնքան բնական և ծիծաղաշարժ կերպով կը ներկայացնէր իր դերերը կատակախաղին մէջ, որ լսման վրայ ներկայացած ատեն դեռ ինք բերանը չբացած, իր շարժումներն ու ձևերը զուարթութիւն կը պատճառէին և ոգևորուած ծափահարութիւններով կողջունէր իր երեսմը:

Ծագկեփունջիկը նուիրուեցան դաշնակահար Օրիորդ Գլոգիլա Լօմիէին, Օրիորդ Էֆգիլի իւթիւնեանին որ կոմուսիի դերը կատարեց «Գաւաթ մը թէյ» կատակախաղին մէջ և Օրիորդ Հայկանոյ Փորթուգալեանին որ Սասունցի աղջկան դերը կատարեց «Անդրանիկ»-ին մէջ:

Հանդէսներիկայացումը որ սկսած էր կէսօրէն յետոյ ժամը 3ը մի քանի րոպէ անցած, վերջացաւ ժամը 6½-ի տոններ և հանդիսականները մեկնեցան շատ լաւ և խոր տպաւորութեան մը տակ, այնպէս որ 1915 մայիս 16ը անմոռանալի թուական մը պիտի մնայ Մարտիկի Հայ գաղութի պատմութեան մէջ:

Հեռ. Ներկայ կեանքին

Համալսարանային պատերազմի իւր Զրդ ամսուան մէջ է. Այս շրջանն այլ եւս բեղմնաւորութեան չըլանն է. Գարունին հետ միաժամանակ նոր գործունէութեան պիտի ձեռնարկուի. Երբեք Համալսարանի կողմէն, վճարական նոր թափով Հակառակ բոլոր մարդկային անթիւ կորուստներուն, քանդուած հին ու նոր փառաւոր շէնքերուն և հասարակ ժողովրդեան կրած տառապանքներուն, ընդհանուր պատերազմ տակաւին կը շարունակուի, տակաւին քրիստոնեայ ազգութիւններ միևնոյն Աստուծոյ շնորհով իրարու



արիւն կը քա-մեն: Եւ ո՞վ է որ վերջնականապէս խաղաղութիւն պիտի տայ աշխարհին: Անաստուած ու ան-կրօն (կեղծ բողոքական) կայսրը, հեղա-համարը Գեորգ Ե. Ազգային թագա-ւորը, թէ ազատարար Նիկողայոս Բ. Ռուսաց կայսրը: Ասոնք, երեքն ալ, արիւ-նակից են իրարու, և անձնապէս երեքն ալ աշխարհի խաղաղութեան համար ան-կեղծօրէն ցանկացողներ. սակայն կէտ մը կայ որ մեծ տարբերութիւն կը գծէ ա-ստաշնոյն և վերջին երկուքին միջև. — բարեարտութեան և ազատամտութեան տարբերութիւնը: Ան որ իւր ժողովուրդի սիրոյն վրայ վստահացած է, այն որ իւր հպատակներու սիրայօժար նուիրա-բերութեան վստահացած է, և այն որ իւր հաւատքը դրած է ժողովուրդի կա-մաւոր հպատակութեան և քան թէ բռնի տիրապետելուն վրայ, մշտնջենական խա-ղաղութիւն ալ անկէ պիտի տրուի աշ-խարհին: 40 տարուայ տիրապետութեամբ Ալեքս-Լոնէն աստիճանէ զատ ոչինչ կրցաւ տալ իւր իշխողին գինքն ստրկացը-նող գերման կայսրին, մինչդեռ ռուսական լայնածաւալ և բազմալեզու տէրութեան մէջ բոլոր ցեղեր անշտափելի սիրով մը կը սիրեն իրենց իշխողը: Ռուսական խաղ-նական վերջին օրինակն է ինքնավարու-թեան՝ տրուած իրեն ռուս կառավարու-թենէն: Միլիոնաւոր մղոններով իրարմէ հեռու, տարբեր նկարագրով ու սովորու-թիւններով անմատ անգլոֆոններով Մեծն Բրիտանիոյ Միացեալ թագաւորութիւնը կազմող տէրութիւնը, բոլոր ցեղերուն և լեզուներուն վրայ միևնոյն օրէնքներու լուծմով է որ կարողացեր է իշխել աշխար-հներուն և այսօր կապել գերման նաւերն իրենց խորշերուն մէջ անշտափելի: Այսօրինակ տէրութեան մը կազմին ինքնին երաշխիք է աշխարհի խաղաղութեան երբ զօրա-պաշտութիւնը (militarism) խորտակուի: Իսկ փաստօրէն Յրոման, ազատութեան և լուսոյ վստահանը, տառապող ազգերուն օգնելու իւր զգացումն արդէն նշան է ա-նոր անհաւատարմութեան, և անցեալէն կը դատուի անոր ապագայի վիճակը: Խաղա-ղութեան Զահակիր այս երրորդութիւնը հաստատապէս աշխարհի տիրապետողներ պիտի լինի... իրենց սիրով ու ազատա-մբատութիւնով...

Նոր կեանք կը քա-մեն: Եւ ո՞վ է որ վերջնականապէս խաղաղութիւն պիտի տայ աշխարհին: Անաստուած ու ան-կրօն (կեղծ բողոքական) կայսրը, հեղա-համարը Գեորգ Ե. Ազգային թագա-ւորը, թէ ազատարար Նիկողայոս Բ. Ռուսաց կայսրը: Ասոնք, երեքն ալ, արիւ-նակից են իրարու, և անձնապէս երեքն ալ աշխարհի խաղաղութեան համար ան-կեղծօրէն ցանկացողներ. սակայն կէտ մը կայ որ մեծ տարբերութիւն կը գծէ ա-ստաշնոյն և վերջին երկուքին միջև. — բարեարտութեան և ազատամտութեան տարբերութիւնը: Ան որ իւր ժողովուրդի սիրոյն վրայ վստահացած է, այն որ իւր հպատակներու սիրայօժար նուիրա-բերութեան վստահացած է, և այն որ իւր հաւատքը դրած է ժողովուրդի կա-մաւոր հպատակութեան և քան թէ բռնի տիրապետելուն վրայ, մշտնջենական խա-ղաղութիւն ալ անկէ պիտի տրուի աշ-խարհին: 40 տարուայ տիրապետութեամբ Ալեքս-Լոնէն աստիճանէ զատ ոչինչ կրցաւ տալ իւր իշխողին գինքն ստրկացը-նող գերման կայսրին, մինչդեռ ռուսական լայնածաւալ և բազմալեզու տէրութեան մէջ բոլոր ցեղեր անշտափելի սիրով մը կը սիրեն իրենց իշխողը: Ռուսական խաղ-նական վերջին օրինակն է ինքնավարու-թեան՝ տրուած իրեն ռուս կառավարու-թենէն: Միլիոնաւոր մղոններով իրարմէ հեռու, տարբեր նկարագրով ու սովորու-թիւններով անմատ անգլոֆոններով Մեծն Բրիտանիոյ Միացեալ թագաւորութիւնը կազմող տէրութիւնը, բոլոր ցեղերուն և լեզուներուն վրայ միևնոյն օրէնքներու լուծմով է որ կարողացեր է իշխել աշխար-հներուն և այսօր կապել գերման նաւերն իրենց խորշերուն մէջ անշտափելի: Այսօրինակ տէրութեան մը կազմին ինքնին երաշխիք է աշխարհի խաղաղութեան երբ զօրա-պաշտութիւնը (militarism) խորտակուի: Իսկ փաստօրէն Յրոման, ազատութեան և լուսոյ վստահանը, տառապող ազգերուն օգնելու իւր զգացումն արդէն նշան է ա-նոր անհաւատարմութեան, և անցեալէն կը դատուի անոր ապագայի վիճակը: Խաղա-ղութեան Զահակիր այս երրորդութիւնը հաստատապէս աշխարհի տիրապետողներ պիտի լինի... իրենց սիրով ու ազատա-մբատութիւնով...

գամանքն ի յայտ բերելով. քանի որ լն-կերթաւորութիւնը պատերազմը չկրցաւ դադ-րեցունել, ուրեմն երեւակայական երազ է աստ, կեղծական է Ե. Մ. Նիկիտան. «Զա-տիկը» խորագրով յօդուածին մէջ վարդա-պետի մը քարոզը գետեղած է, «համագ-գային եղբայրութեան մը փարելու պէտք աւելին» կըսէ, և չի մտածեր որ Քրիստո-նէութիւնը 2000 տարիներու կեանքով կրցած չէ արիւնահեղ պատերազմներ դադ-րեցունել համակրօն և համաձայն ազգե-րու մէջ, և կ'անկախէ որ ընկերակցական քաղաքարը 50 տարուայ կեանքով անկա-րելին չէ՛ — զաղբեցունել պատերազմը դրամատիքական դրութեան չըլանին մէջ: Ինչ որ է, իբրեւ լրագիր հետաքրքրու-թեամբ կը կարդացուի, սակայն չա-ղիր մը նոր կեանք մտցունելու համար մեր ազգին մէջ, անուէն առաջ նկարա-գիրը նորելու պէտք ունի...

Յարգանքի պարտականութիւնը մը կը ծան-րանայ վրասարանագրելու համար Աննա վարժուչի մասն ու անցեալ գործունէու-թիւնը: Ամիտացիներու իգական սեռի առաջին վարժուչին եղած է: Մեծ ուսում մը չունէր ան, սակայն իւր բնածին աշ-խուժութիւնով Եփեսոս Խալկոնիս սորված էր ինչ որ պէտք էր այն ատենները մէկ մը ուսումնական ընելու համար՝ Նարեկ, Սարգս և Ռ. Բ. կանոններէն դասեր առ-նելով: 1875ին Ամիտի (Տիարապետ) Ս. Կիրակոս եկեղեցւոյ աղիկներու գարոցին համար վարժուչի կը նախորդի մրցումով, երբ Ամիտի նորածին ընկերութիւններ-Որդեօրաց, Մայրենաօրաց, Անձնուէր — առաջին անգամը լինելով Ամիտի մէջ աղիկանց վարժարան մը կը բանան: Այն ատեն Աննա վարժուչին հաշիւ 18-20 տարեկան օրիորդ մը, յաջողութեամբ կը վարէ դպրոցին վարժուչիութիւնը, աշա-կերտութիւններուն սովորեցունելով միանգա-մայն ասեղեղագործութիւն՝ որ նոր կ'սկսէր ընդհանրանալ Ամիտի ժողովուրդեան մէջ: Թէ և մեծ եղած չէ Աննա վարժուչիի կրթական գործունէութիւնը, սակայն ա-ռաջինը լինելուն համար իւր անունը միշտ պիտի յիշուի, որովհետեւ իրմով կ'սկսի աղիկներուն համարձակ կերպով գրե-կարգալ սորվելու գործը:

Թագումը կատարուեցաւ ամսոյս 11ի կիւրակին:

Հանգիստ իւր վաստակաբեկ ռակորնե-րուն:

ՅԱԶԱՏ  
Ռեդա Զօպօքեան Ն. Ճ.  
16 ապրիլ 1915

ԹԻԻՐԻՔԻԱԻ ՀԱՅԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

Միլիոնէն կը հեռագրեն մայիս 16ին. «Փոփոջ տ'իբրալիս լրագրին կիմացնեն Սալոնիկէն որ կ'ազդէն եկած ճամբորդ մը կը տեղեկացնէ թէ Հայերէ վիճակը ճգնաժամային է: Անոնք կամբաստանուին իբրեւ մեղսակիցներ Ռուսերին:

Թիւրքերը գտեր են եղեր վանի մէջ անթել հեռագրի գործիք մը որ Ռուսերը իրազեկ կընէր թիւրք բանակի շարժումներին: Արաբները Սիրիայի և Պաղատի մէջ սարսա-փահար կընեն (terroriser) իսրայէլա-ցի ժողովուրդը որ կամբաստանեն թէ Անգլիացիներին հետ յարաբե-րութեան մէջ կը գտնուին:

ԵՐԿՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ  
(Սոցալաճ վերջին թուական)

«Առաքաւորականի, Բիթլիսի և Մուշի շրջանները ապստամբական վիճակի մէջ են: Որոշ վայրերում կը-ռիւր անողոք ու կատաղի կերպա-րանք է ստացել. իսկ մենք անկարող ենք գէթ նիւթական օգնութիւն հասցնելու. երևի օգնութիւնը պիտի գայ այն ատեն երբ ամեն բան վեր-ջացած լինի: Առնուազն 1000 ոսկի պիտի հասցնել այստեղ, այլապէս շատ ուշ կը լինի կարինից ստաց-լու: Երեւոյթութիւնները, գրեած փե-տըրուարի 25ի (10 մարտ) թւակա-նով, դրութիւնը նկարագրում են սոս-կալի յոսանաւորեցուցիչ կերպով: Իթիհասական պաշտօնեաները դա-դան են կտրել: Երեւ, բռնութիւն, պատի բռնաբարում և սպանու-թիւնները սովորական բաներ են դարձել: Կարնոյ փոխ միւղիլին Դերվանում կապում է մի նշանաւոր հայու իր 10 տարեկան աղջկայ հետ և միասին գնդակահարում: Սպանու-թեան սպանալիքով և շատ անգամ էլ սպանալիքը գործադրելով՝ ժո-ղովրդի քիչ թէ շատ ունեւոր տար-րերը թալանում և կողոպտում են: Միւս վայրերը աւելի նախանձելի վիճակում չեն: Երգնկայի հայերի ու-նեցածները բռնութեամբ գրաւե-լուց յետոյ, սպանալով հրամայում են իրենց մօտ գտնւած իրերը դա-մով առնել և յանձնել կառավարու-թեան: Ընդհանուր կողորածի սպառ-նալիքը կախած է ամբողջ թիւր-քահայ ժողովրդի գլխին: Կարին, Երզնկա, Դիարբեքիւր և դէպի ամ-բողջ արեւմուտք, մինչև Կիլիկիա՝ սպանութիւնները անհատաբար 5-7 հոգով՝ սովորական բաներ են դար-ձել:

«Տնտեսապէս վերին աստիճանի աղքատութեան հասցրին. գարնան ու աշնան ցանք չկայ, սրից ողջ ծառացածները սովի ճարակ պիտի դառնան: Սպրում ենք Չինկիլիսա-նեքի, Լինկիլիսանեքի ու Շահ-Ար-բանեքի ժամանակներում: Ամեն կողմը զուլում է թագաւորում: Վաս-պուրականը, Բիթլիսի լեռնային մա-սերը, Չէյթունը չկարողանալով դի-մանալ, փախած եղանակով զէնքին և կռի դրօշակը բարձրացրին: Սնահ-աւար կատաղի կռիւ... թէ ինչով կը վերջանայ պայքարը, տպագան ցոյց կը տայ: Հայերը նման մտա-դրութիւն չունենին: կառավարութեան բռնութիւնները, սպանութիւնները և մանաւանդ պատի բռնաբարումները բաժակը լեցուցին: Այստեղ լուր է տարածել, որ Գեամիլ փաշան մեծ զօրքով քալում է Չէյթունի վրայ, երեւակայեցէք Չէյթունի դրութիւնը եթէ պարտուեցան...»

«Արմաշի թիւրք կամաւորները գիշերելու համար ցլւած են հայ տները: միւլաղիւր բռնաբարում է տան կնոջը: գիւղացիք սպանում են միւլաղիւրին: 4 կին և 5 այլ մարդ

այդ պատճառով բռնաբարուում են: Տիֆլ ասկալի աւերներ է գործում կարնոյ զօրքի ու ժողովրդի մէջ: ամբողջ զօրքը հալւեց. օրական 300 հոգի մեռնում են միայն քա-ղաքի մէջ: Համաճարակը կոտորում է նաև գիւղերում: մահացութեան չափը անհաստատի թւերի է հաս-նում: Թիւրքերը հողիւ կարողացել են նորէն 40.000-50.000ոց մի բա-նակ կազմել: բայց կոտորած և ու-ժասպառ մի բանակ ինչկրնայ ընել: Դրութիւնը սոսկալի է և հէնց առա-ջին ճակատամարտում մեր բանակը օղբ կը ցնգի:

«Ահա մեր խելօք ղեկավարները այս դժբախտ երկրի վիճակը ինչ խաղի տակ դրին, առանց կշռելու իրենց նիւթական ու բաշտիկան ոյ-ժերը:

«Դրութիւնը այստեղ օրէցօր ծան-րանում է: առանց ունէ լուրջ պատ-ճառի փակեցին Ալաւտամարտը անո-րոշ ժամանակով: խմբագիրներէն մեկը (պարսկահայ-սոսկ) պառնայ ունէ պատճառի բանտարկել են և հակա-ռակ պարտից կոնսուլայի պնդումների, դեռ չարձակեցին: Այստեղ լսեցինք, որ մտադրութիւն ունին Լինկիլի-սքսորելու:

«Մշոյ Ռուբէնը փախստական էր, այժմ չգիտենք ինչ վիճակում է:

«Աշխատելու է լայն հողի վրայ: Ամերիկա, Իտալիա և այլ չէզոք երկրներում բողոքի ձայն պիտի բարձրացնել ու միջամտութեան հը-րաւիրել: այլապէս Հայաստանը դառ-նալու է աւերակներ մի կոյտ...»

(Հորիզոն)

ՌՈՒՍ ԶՕՐԱՅԻՆՈՒԸ  
ԹԻԻՐԻՔԻԱԻ ՀԱՅԵՐԻ ՄԷՋ

Պետրոգրադէն հաղորդած են մա-յիս 8ին. «Օլթիի երկրամասին մէջ մեր զօրքեր քաջաբար յարձակեցան թիւրքերին վրայ և զանոնք տեղա-հան ըրին իրենց ամուր դիրքերէն որ գրաւած էին Սիվրիչայ գետին քով:

Ալաշկերտի հովտին մէջ ռուս հե-ծելագորքը յաջող կերպով կռիւ մը ունեցաւ Գիւրտերին հետ:

Պետրոգրադ, 12 մայիս:

Մայիս 9ին Օլթիի կողմերը մեր զօրքերը շարունակեցին նեղը դնել թիւրքերը որոնք դէպի հարաւ արեւմուտք նահանջեցին և պարպե-ցին թութմաշէքի երկրամասը:

Ալաշկերտի ուղղութեան վրայ, մեր զօրքերը տեղահան ըրին թիւր-քերը Տութալը-Բէպիլի երկրամա-սէն: Նոյն կողմերը, Եփրատի ձախ եզերքին վրայ մեր հեծելագորքը յաղթական կռիւ մ'ունեցաւ Գիւր-տերին դէմ:

Թափարիզի կողմը տիրացանք Անվոկաի հովտին:



Պետրոգրադ, 14 մայիս.

Օլիմպի ուղղութիւնամբ ռուս զօրքերը իրենց դիրքերը հաստատեցին Բիզիլ տաղի լեռնաշղթային վրայ և կիրճերին մէջ: Այնքա թիւրքերը դէպի հարաւարեւմտք նետեցին: Մենք յառաջիմեցինք Տուտաքի հարաւակողմը և մեր հեծելազօրքը յառաջացաւ դէպի Փաթնոց ուր ընդհարում մ'ունեցաւ թիւրքերի հետ որոնք ցրուեցան վանի ուղղութեան մէջ:

Մեր զօրքերը տեղահան ըրին թշնամին Ապաղայի դաշտէն:

Միւս կողմերի վրայ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ:

### ՌՈՒՍԵԻԹԻՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Կովկասեան ռուս բանակի ղեկավարներէն զօրավոր Օգանովսկիի լանքով որ ամէն կերպ կաշկեցի հայ կամաւորներին զործունէութեան, Քանաքեռի մէջ բացուած է հայ խմբերին սպաներ պատրաստող դըպրոց մը, ռուս սպաների ղեկավարութեան տակ նոյնպէս անոր պատճառով հաստատուած է Քանաքեռի մէջ հազար հոգինոց պահեստ մը հայ դունդերին համար ուր պիտի մարզէին անվարձ կամաւորները:

— Ռուս զինուորական իշխանութիւնները կողմէն առաջարկուեցին է հայ կամաւորներին խմբապետներին, մասնաւորապէս Անդրանիկին, ընդունիլ ռուսական սպայութեան տառիճաններ. բայց այս քաջարի հրամանատարները աւելի նախընտրեցին մնալ հայ խմբապետներին անունով քան թէ ընդունիլ զինուորական և պաշտօնական տիտղոսներ:

— Կովկասէն եկած տեղեկութիւնները կը հաստատեն որ վանի և Զէյթունի կողմերը հայերի և թիւրքերի միջև ընդհարումներ կը պատահին, իսկ անգլէն և անպաշտպան հայ գիւղերը կը թալանուին և բնակիչները կը ջարդուին: Էյմիածնի վեհ. կաթողիկոսը իմանալով այս կոտորածի լուրերը, դիմեց Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներին նախագահ Ուիլսոնին որ պաշտպանէ թիւրքաֆոնները սոսկալի կոտորածներէ:

### ՀԱՅԵՐԻ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Ստացանք «Տարեկան հաշիւ վաւրն 1913 ամի, Աղգային-Կրօնական, Բարեգործական և Կրթական հաստատութեանց Նոր-Ջուլայի և Դրպրոցաց գիւղերէն» և Եկեղեցեաց Բաշեւայ և Շիրազի:

Այս տեղեկագրի հաշիւով միայն Նոր Ջուլա քաղաքի կրօնական, բարեգործական և կրթական զանազան հաստատութիւններին մուտքն է եղած, 1913-ը տարիին ընթացքին

մէջ, 589.897 դրան (1) իսկ եւթը 516.142 դրան:

Իսկ Նոր Ջուլայի առաջնորդութեան թեմերէն Բաշեւի և Շիրազի եկեղեցական հաստատութիւնները 44.808 դրանի ելեւաւաք մը ցոյց կուտան:

Այս զանազան հաստատութիւններին մուտքի աղբիւրները կը կազմեն այգիները, կայուածները և մասնաւորապէս նուիրատուութիւնները որոնք կը լինին առ հասարակ առատածնէն Հնդկահայերի կողմէն:

### ԹԻՐԻՔԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պետրոգրադէն հեռագրած են մայիս 7ին. «Ուրմիաի երկրամասին մէջ թիւրքերի յաղթելը խորին տպաւորութիւն մը յառաջ բերաւ: ամբողջ Պարսկաստանի մէջ և բոլորովին տկարացուց թիւրքասիրական գաղափարների տարածումը: Ըստացուած լրացուցիչ տեղեկութիւններին նայելով, խորի և Ֆիլմանի կողմեր թիւրքերի յարձակումը շատ կատաղաբար եղած է: Ի սկզբան Ռուսերի շատ կնճառտ մէկ զօրաշարժին հետեւեալով առերեւոյթ յաջողութիւն մ'ունեցեր են թիւրքերը որով քաջալերուած յառաջ նետուեցին, բայց անմիջապէս շրջապատուեցին և սոսկալի կրակի մը ենթարկուելէ յետոյ հարկադրուեցին սուրի նով կռուիլ: Թշնամին կատարելապէս ջախջախուեց է: »

### ԹԻՐԻՔԱԿԱՆ ԳԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոնտոնի թերթերին մէջ հրատարակուած է հետեւեալը.

Նոր տեղեկութիւններ ստացուեցան քրիստոնեայների սոսկալի կոտորածների վրայ որ թիւրքերն ըրած են Պարսկաստանի հիւսիս-արևմտեան մասին մէջ: Ուրմիայի ամերիկեան միսիոնարների գլխավորը կը տեղեկագրէ որ 1.000 քրիստոնեայ սպաննուած են և 2000 ալ հիւանդութիւնների հետեւեալով մեռած են:

Ռուսական դեր-հիւպատոսն ալ իր կողմէն կը տեղեկագրէ որ կիւներ բռնաբարուած և սպաննուած, գիւղեր կրակի տրուած և Ս. Գիրքեր ոչնչացուած են Ուրմիայի մէջ: Միայն Մալմապտի մէջ 300էն աւելի քրիստոնեայներ կոտորուեցին ռուս զօրաբանակի հանելէն երեք օր առաջ:

Կիւլպասանի մէջ թիւրքական հիւպատոսը հրաման տուեց է քաղաքը կողոպտելու և այրելու: տեղացի երեւելիներէն 85 անձ կապկպուեց, գերեզմանատուն տարուեց և իրենց աղափականների առջև կոտորուեցին: քահանայ մը խաչը հանուեց և ուրիշ քահանայ մ'ալ ողջ ողջ այրուեց է: Եպիսկոպոս մը կախաղան հանուեց, 1913-ը տարիին ընթացքին

(1) Մէկ դրանը այժմ կէս ֆրանկ կարժէ:

ւեր է: Կաթոլիկ միսիոնարների տան մէջ ապաստանածները քաշկաւորուելով թիւրք հիւպատոսին առջև տարուեցին և անոնցմէ Յէր գլխատուեցին:

### ԹԻՐԻՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պահլէէն մայիս 7ին հաղորդած են Փրանսական թերթերին լիբանանցի Ստորի քահանայի մը վսեմ մահը որ թիւրքերը կախաղան հանած են: Թիւրքական պատեղապետական ատեանը մահի դատապարտած լինելով Լիբանանի Սիւրիէ-Ֆիլի հովիւ Եւառոֆ էլ Հայկ քահանայն, կախաղանը կանգնեցին Դամասկոսի մեծ հրապարակին վրայ ուր հաղարաւոր զօրքեր շարուած էին: Դատապարտուածը սուսերաւ մերկ զինեալ ոստիկաններէ և հեծելազօրքի ջոկատէ մը շրջապատուած բերուեցաւ այնտեղ: Հրամանատարը իրեն մօտենալով հրամայեց որ սուլդանին և իր դաշնակից երկու կայսրերին համար «կեցցէ» պուռայ: Քահանայն պատասխանեց «կեցցէ Ֆրանսան, Անգլիան և Ռուսիան» աղաղակելով: Չինք բարձրացուցին աթոռակի մը վրայ և չուանը անցուցին վիզը: Հրամանատարը նորէն ըսաւ իր պահանջածը: Թող իմ մահիս մեղքը զայն վճռողների գլխին վրայ ծանրանայ: պուռաց իր բոլոր ուժով Ստորի քահանայն: «Ես կը մեռնիմ հաւատարիմ մնալով մեր կրօնքին և ազգային աւանդութիւններին: կեցցէ Ֆրանսան, կեցցէ Ֆրանսան» Եւ ինք իր ոտքով մէկ կողմ հրեց աթոռակը: Մի քսնի վայրկեան յետոյ զիսկ մը դարձած էր...

— Կ.պոլսի ամերիկեան դեսպանը մայիս 2ին հեռագրեց է Անգլիայի արտաքին գործերի նախարարութեան թէ պատերազմական նախարար Էնդլէր փաշան ըսեց է իրեն թէ որովհետեւ դաշնակից մարտանաւերն և օդանավորները ռուսեր արձակելով կը սպաննեն Կալիպոլի թերակղզիի հանդարտ բնակիչները, ինք ալ Ֆրանսացիներն ու անգլիական հպատակները Կ.պոլսէն պիտի զրկէ Կալիպոլի, նոյն վտանգին ենթարկելու համար, եթէ անգլիական կառավարութիւնը հրաման չտայ ուրախութեամբ զադրեցնելու Սրբիտարտ Կրէյ պատասխաններ է որ եթէ Անգլիացիների և Ֆրանսացիների կեանքը վտանգուի կամ վիրաւորուին անոնք և կամ ուրիշ ճանկրուութիւններն այդպիսի պատճառով մը, բրիտանական կառավարութիւնը անձնապէս պատասխանատու պիտի համարի Էնդլէր փաշան, մեծ վէպի Սաիտ Հալիմ փաշան, օսմանեան դահլճի անդամները և օսմանեան զօրաբանակի գլխավորները և անոր համեմատ պիտի տնօրինէ իրենց համար:

### Կ.ՊՕԼԻՍԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԹԻՐԻՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Կ.պոլսէն ստացուած տեղեկութիւններին համեմատ, Էնդլէր փաշան է որ որոշեց է դաշնակիցների յարձակմանը թիւրքերի կողմէն գիւմարութեան առանցք դարձնել Կ.պոլսը: Նախարարական խորհրդի յայտնած կարծիքին հակառակ ընդունուեց է այդ ծրագիրը, որի համեմատ քաղաքը շատ մը մասերի բաժնուած է որոնք հեռախօսով միացած են իրար հետ: Այդ մասերի մէջ բաժնուած է 25.000 կանոնաւոր զօրքերէ բաղկացած բանակ մը: Որովհետեւ կղզիներէն, նահանգներէն և Կ.պոլսի ծովեզերքէն թընդանօթները վերցուած տարուած են ամրացնելու համար վտարը, Տարտանէլը և Զմիռնը, որոշուած է որ մայրաքաղաքին պաշտպանութիւնը հրացանով և ուժերով միայն կատարուի: Կ.պոլսի ժողովուրդը պէտք է մասնակցի այդ պաշտպանութեան: Ատոր համար 18 տարեկանէն մինչև 45 տարեկան ամէն մարդ զէնքի տակ պիտի կանչուին անմիջապէս երբ դաշնակիցներն երևան Կ.պոլսի առջև:

Թիւրքական բանակի գլխավոր զօրապետները կը յայտարարեն թէ Երիտասարդ-Թիւրքերի այդ ծրագիրն երևակայական է ինչպէս որ երևակայական եղած են իրենց իշխանութեան գլխին անցնելէ ի վեր կազմած բոլոր ծրագիրները:

### Կ.ՊՕԼԻՍԻ ՄԷՋ

Մայիս 12ին կը հեռագրեն Պուրէշէն. «Կ.պոլսէն կը տեղեկացնեն որ քրիստոնեայներին և օտարականներին համար կեանքը ծանր է քաղաքին մէջ, որովհետեւ մուսուսանների կուսակցութիւնը Գերմաններէն մղուած կրնայ ինքզինքը յանձնել ցաւալի ծայրահեղութիւններ: Սակայն կը կարծուի որ ողջ միւսների կուսակցութիւնը պիտի կրնայ հասկնալ այն ծանր հետեւեալները որոնք կրնան յառաջ դալ նըման անկարգութիւններէ: Արդէն իշխան ժողովուրդը կսկսի հասկնալ գերման և թիւրք գործակալութիւններէն յայտարարուած բոլոր յաղթութիւնների ստույթիւնը: Այսպէս, սուլթանին հանդիսաւորապէս Ղազի տիտղոսը տրուելու առթով կազմուած կրօնական արարողութիւնների նախընթաց օրը, օսմանեան հեռագրական գործակալութիւնը յայտարարած լինելով թէ նոյն օրն իսկ անգլիացի և ֆրանսացի վիրաւորներ պիտի փոխադրուին Ստամբուլ, խառն բազմութիւն մը վազած էր հոն, ներկայ գտնուելու համար այս տեսարանին: Բուսախարութիւնը մեծ եղաւ, երբ կառքերով բազմութիւն իշխան վիրաւորների անցնուիլ տեսնուեցաւ: Բազմութիւնը, մասնաւորապէս կիներէ կազմուած, իր հա-



կաղաղակներով ցոյց ըրաւ այս տե-  
սակ խաբէութեան մը դէմ: Կը հաս-  
տատուի որ 15.000ի չափ վերաւոր-  
ներ Կ.պօլսի փոխադրուեցան որոնց  
մէջ կան և գերման թնդանօթածիդ-  
ների բազմաթիւ սպայներ:

Կը յայտարարուի որ Միութիւն  
և Յառաջդիմութիւն կուսակցու-  
թեան մեծամասնութիւնը կը հակի  
Կ.պօլսի յանձնելու գաղափարին:

— Կ.պօլսի քաղաքը ծանր ան-  
կարգութիւնների թատերաբեմ մը  
դարձած է: Հազարաւոր մարդեր  
փողոցներին մէջ ցոյցեր կընեն պա-  
տերազմին դէմ: Վերաւորեալներին  
Կ.պօլսի հիւանդանոցները փոխադ-  
րելը ճշմարտապէս պանական եր-  
կիւղ մը պատճառած է ժողովրդին  
մէջ: Ոստիկանութիւնը ցուցարարնե-  
րին դէմ անգթութեամբ վարուելուն  
համար՝ շատ մեծ իրարանցումներ  
և անկարգութիւններ կը պատահին:  
Շատ մը վաճառատուներ և օթե-  
ւաններ (hôtels) կողոպտուեցան: Բե-  
րա-Ֆալէս-Օթէլին վրայ պատուհան  
չմնաց որ ապակիները կտորտուած  
չլինին: Սուլթանին անձնապահ զօր-  
քերին դիմում եղաւ ցուցարարնե-  
րը ցրուելու համար: Բերա-Ֆալէսի  
առջև անկարգութիւններ ծագելուն  
պատճառն այս եղած է որ գերմա-  
նացի ոստիկանական պաշտօնէութիւն  
մը զետեղուած է այդտեղ: Ժողո-  
վրդին մէջ երեւակայական շատ մը  
զրոյցներ չըլնաւ կընեն: Իբրեւ թե  
դաշնակիցներն արդէն նեղուցներն  
անցած են և Կ.պօլսի կը մտնեն: Թէ  
ոչ ոչ կառավարիչ մը նշանակուած է  
Կ.պօլսի համար և այլն:

### ՍԵԻ ԾՈՎԻ ԿՈՂՄԷՆ

Աթէնքէն կիմացնեն թէ երեք  
առու օգաշուներ ռումբեր նետեր են  
Կ.պօլսի վրայ: Որ մեծ վնասներ  
պատճառեր են:

Պոքրէշ, 12 մայիս

Պուրկազէն կը հեռագրուի որ  
Ռուսերը ցամաք դօրք կը հանեն,  
թիւրքական հողին վրայ, ինչիստաի  
մէջ, 12 հազարամէթր հեռու պուլ-  
կարական սահմանադիւնէն: Կը  
լսուի ուսեղ թնդանօթածիդութիւն  
մը Սե Ծովի կողմէն:

Աթէնք 14 մայիս

Անգլիական օդանաւ մը երէկ թը-  
ռի: մը կատարեց Կ.պօլսի վրայ,  
պանական երկիւղ մը տարածելով  
այնտեղ: Յետոյ գործիքը ուղղուե-  
ցաւ դէպի Սե Ծով: Թիւրք օդանաւ  
մը որ ի զուր հետամտած էր զայն  
զարնելու, կործանուելով ինկաւ Պահ-  
չէ-Քիօյի վրայ թիւրքական հրետա-  
նի հարուածներէն, որ զայն անգ-  
լիական օդանաւը կարծած էր:

### ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՄԷՉ

Աթէնքէն հեռագրած են մայիս  
13ին: «Դաշնակից նաւատորմը նե-  
ղուցներին մէջ մտնելով երեկ գի-  
շեր ուղեւորեց Քիլիս, Պահլա, Սուլ-

դանիէ և Նախարա ամրոցները: Ա-  
ռաւօտեան ժամը 8ին ընդհատուելով  
ամբակոծութիւնը, վերսկսաւ ժամը  
11ին և կը շարունակուի: Դաշնա-  
կիցները կը յառաջդիմեն: Թիւր-  
քերը, թէև բազմաթիւ օդանական  
զօրքեր հասան իրենց, յետ կը մըղ-  
ւին, որովհետև նաւատորմի ուժա-  
կոծութենէն մեծ վնասների կեն-  
թարկուին: Թիւրք խորամանկերը  
լցուած են դիակներով: Անգլիական  
«Գուին-Լիդգայթ» զրահաւորը կը  
ուղեւորէ թշնամի դիրքերը:»

— Անգլիական «Կօլիաթ» զրա-  
հաւոր նաւը Տարտանէլի մէջ մայիս  
12ի գիշերը թիւրքական հակազօր-  
քիւնաւէ մը հարուածուելով ըն-  
կըղմուեւ է: Կը կարծուի որ 500ի  
չափ մարդեր ծովամոյն եղած են:  
20 սպայ և 160 մարդ ազատուած  
են:

— Անգլիական թիւ 14 ընդժո-  
վեայ չոգենաւ, որ Մարմարաի ծո-  
վին մէջ թափանցած է, թիւրքական  
թնդանօթակիր 2 չոգենաւ և մէկ  
փոխադրանաւ ընկղմուեւ է:

### ՀԱՄԵՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Արևմտեան ռազմադաշտէն եկած լու-  
րերը հետզհետէ աւելի ուրախացուցիչ կը  
դառնան: Ֆրանսական, անգլիական և պէլժ  
զօրքերը յաղթական կը յառաջանան Պէլ  
ժիգի մէջ ինչպէս և Ֆրանսիայի հիւսիս-  
յին դէպքերու: Պագած մասին մէջ  
Գերմանացիներն ու Ֆրանսացի-  
ները նորաւոր ուժեր յառաջ բերելով այժմ  
յարձակողական դիրք մը բռնել սկսած են  
աշխարհի խաղաղութիւնը վրդովող ընդ-  
հանրական թշնամիին դէմ:

Ֆրանսական զօրքերը Առասի հիւսիս-  
կողմը մեծ յաղթութիւններ տարին տե-  
ղահան ընելով Գերմանացիները: Մայիս  
11էն ի վեր սկսած էին հարաւակողմէն  
չըլնալու Գարանի գիւղաքաղաքը որ  
այդ երկրամասի մէջտեղը կը գտնուի և  
Գերմանացիները շատ զօրաւոր կերպով  
զայն ամրացուցած և իրենց պաշտպանու-  
ղական դիրքի և հաղորդակցութիւնների  
համար շատ կարևոր կեդրոնակայք մը  
զարկուցած էին: Ֆրանսացիները արեւել-  
քի կողմէն յարձակեցան անոր հաղորդակ-  
ցութիւնների գլխաւոր դռնի վրայ և յա-  
ջողեցան տիրապետելով Գարանիին, բազ-  
մաթիւ ռազմամթերք ձեռք անցունել:

### «ԼՈՒՍԻԴԱՆԻԱ» ԸՆԿՂՄՈՒՆԵԼՈՒՆ ՀԵՏԵՆԱՆՔՆԵՐԸ

Անգլիական Գիւնարտ ընկերութեան  
Նիւ Եթքէն ճանբողներով լիբերթու-  
վերադարձող «Լուսիդանիա» չոգենաւին  
գործիւհարը նկղմուիլը գերմանական ընդ-  
ծովեայ մարտանաւի մը կողմէն, որ հը-  
րատարական ենք նախորդ թուով, պատ-  
ճառ դարձաւ այնպիսի զայրոյթ գրգռելու  
անգլիական պաղարկէն ժողովրդին մէջ որ  
Լուստոնի և անգլիական ուրիշ մի քանի  
քաղաքների մէջ յարձակումներ եղան  
Գերմանացիների վրայ, քանդուեցան ու  
կողոպտուեցան գերմանական մի քանի  
վաճառատուներ և ոստիկանութեան մի-  
ջամտութիւնն ու կառավարութեան սաս-  
տեքը հաջիւ կարողացան հանդարտեցնել  
զրգուած ժողովրդի ծայրայեղութեան  
դիմութեանը՝ գերման բարբարոսութեան  
անմեղ զոհերի վրէժը լուծելու համար:

— «Լուսիդանիա» ընկղմուիլը, որին  
զոհ գնացին նաև 100ի չափ Ամերիկացի

ճանբողներ, մեծ զայրոյթ և զրգուած  
պատճառեց նաև Ամերիկայի Միացեալ-  
Նահանգներին մէջ: Նախագահ Ուիլսոն,  
իր ջերմ խաղաղասիրական ձգտումներին  
հակառակ, պարտաւորեցաւ ծանուցադր  
մը ղրկել գերմանական կառավարութեան,  
պահանջելով որ Լաէէյի զանազարի պա-  
մանները յարգուին պատերազմի միջոցին  
և չէզոք երկրացիների կեանքը չվտանգ-  
ւելու համար՝ անմեղ ճանբողներ փոխադ-  
րող նաւերը չընկղմուին առանց օրինաւոր  
հարցաքննութեան: Մանուցադիրը խմբա-  
գրուած է առանց պատերազմական սպառ-  
նալիքի բայց վճռական ոճով:

### ԶԷԶՈՔ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յունաստանի նախորդ վարչապետ  
Տ. Վէնիզէլոս որ Եգիպտոսէն Յու-  
նաստան վերադառնալով Միդիլէն  
Միտիլիի կղզին դնացած է, Լոն-  
տոնի «Տէլի Թէլէգրաֆ» թղթակ-  
ցին հետմայիս 10ին ունեցած տե-  
սակցութեանը մէջ ըսեր է. «Կը  
յուսամ որ ազատական կուսակցու-  
թիւնը պիտի յաղթանակէ. բայց  
եթէ պատերազմէն առաջ նոր դաշ-  
լիւ մը կազմուի ուսէ առաջարկ լինի  
ինծի, պիտի մերժեմ ես: Իսկ պա-  
տերազմի մասին իմ ունեցած տեսու-  
թիւններս փոխուած չեն բնաւ. դաշ-  
նակիցների վերջնական յաղթանա-  
կին վրայ տարակուսիլը ձիծաղելի  
է:»

— Հոլանտաի և Գերմանիայի միջև  
վերջերս պատահած միջադէպներին  
հետեւեալով Հոլանտա տեղադրու գոր-  
ծունէութեամբ մը կը զինուի և կը  
պատրաստուի Գերմանիայի դէմ ինք-  
նապաշտպանութեան համար:

### ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

#### ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Ար Լեկիայի խմբագրատան մէջ ծախու-  
կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ  
գիրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած  
են իրենց առջև:

Մարտէլլէն դուրս ղրկելու ճանապար-  
հածախքը գնողին վրայ է. ուստի հաշ-  
ւի դիւրութեան համար կընշանակենք թէ՛  
Մարտէլլի մէջ ծախուելու գիները և թէ՛  
փաստով ուրիշ քաղաք ղրկուելու գիները:  
Այս վերջինները փակագծի մէջ դրուած  
ներն են: Արժէքը կանխիկ չստաց,  
ւած գիրք չգրկուի: Արձանագրուած (re-  
commandé-registré) ծրարով ստանալ  
ուղղորդելու պէտք է 25 սանդիւմ աւելի զըր-  
կին իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 ֆր-  
լոն աւելի պէտք չէ կռնէ:

Տարեք հետադարձական արուեստի եր-  
կասիրութիւն Հ. Ս. Վ. Գանթարեան 1  
ֆր. և 80 սնդմ. ճանապարհածախքով 2  
ֆր. և 10 սնդմ.:

Հ. Ս. Երեմեան. (Ազգային դիմեր.  
զրապետ Հայեր. Տպագր. 1913. Ա. շաբաթ  
Ղ. Ազգային, Մ. Մամուրեան, Ն. Ար-  
մէն Բաղրատունի, Գարեգին եպ. Սրուանձ-  
տեանց, Խրիմեան Հայրիկ, Խ. Միտաքեան,  
Ռ. Պերպէրեան, Գեր. Եդ. Հիւրմիւղեան  
Սեղրակ Տէր Սարգսեանց. 2 ֆր. և 40  
սնդմ. (ճ. 2. 80):

Նոյն Բ. շաբաթ Մեսրոպ-Մաշտոց, Հայ  
աշուգներ, միջնադարեան գրականութիւն,  
Յ. Ճանիկեան, հոգեւունջ գրողներ, Նար-

պէյ, Ա. Հայկունի, Տիկին Մ. Օվանեան,  
Տերոյենց, Յ. Պարոնեան. 2 ֆր. 40 (ճ.  
2,80):

Նոյն Գ. շաբաթ (Տ. Գաբրիէլ Պատկա-  
նեան, Հ. Ղ. Աւիշեան, Խաչատուր Արո-  
վեան, Թովմաս Թէրզեան. 2,40 (ճ. 2,80):

Նոյն Դ. շաբաթ (Եղիա Տէմիրճիպաշեան,  
— Արփիար Արփիարեան. — Նահապետ  
Ռուսինեան. — Պետրոս Դուրեան. 2  
ֆր. 40 (ճ. 2,80):

Նոյն Ե. շաբաթ (Գրիգոր Օտեան. — Մը-  
լըրտի ՊէշիքՅաշեան. — Թերենց Բով-  
սէփ Շիմանեան. — Սրապիոն Հէքի-  
մեան. 2,40 (2,80):

Պողոթանութիւն. պատկերազարդ: 1 ֆր.  
և 30 սնդմ. (1,60):

Կարնաբանութիւն. պատկերազարդ: 1,20  
(1,40):

Շերամբանութիւն տեսական և գործ-  
նական. պատկերազարդ: 1,20 (1,40):

Մեղուաբուծութիւն. պատկերազարդ: 1,75  
(2 ֆր.:

Նոր Կեդրամբանութիւն և Մարդ-  
կազմութիւն պատմական և նկարագրական:  
553 երեսներէ բաղկացած և 450 պատկեր-  
ներով զարդարուած է վերջը դրուած է  
այս գրքի մէջ գործածուած ուսումնա-  
կան բառերի հայերէն և ֆրանսերէն ցան-  
կը: (Ընտիր գործ մը, ամէնքին ալ հետա-  
քերթութեամբ ընթերցանութեան արժանի:  
2 ֆր. և 50 սնդմ. (3 ֆր.:

Նոր Հանրաբանութիւն նկարագրական և  
պատմական. 131 պատկերներով: 2,20  
(2,40):

Երկրաբանութիւն 200 պատկերներով:  
1,20 (1,40):

Տիեզերագիտութիւն պատկերազարդ: 1,20  
(1,40):

Երկրագործութիւն տեսական և գործ-  
նական ի պէտս երկրագործաց և երկրա-  
գործական վարժարանաց. պատկերազարդ  
1 ֆր. և 20 սնդմ. (1,40):

Հայ միտքը (Անուանի հայ գրագէտների  
նշանաւոր խօսքերէն կազմուած հաւաքա-  
ծոյ մը: Երկասիրութիւն Հ. Ս. Երեմեան-  
նի 2 ֆր. և 60. (ճ. 3,20):

Սարենիկ (Հ. Ս. Երեմեան). ողբերգու-  
թիւն: 1 ֆր. և 10 (ճ. 1,20):

Հ. Ա. Գոնտարճեան, — ԳՐԱՄԱՆԻ-  
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ-ԳԱՂՂ. 1914:

(Մանր տառերով ու մաքուր տպագրու-  
թեամբ 360 երեսներէ բաղկացած բառ-  
գրքով մ'է որ 5.000ի չափ բառ կը պա-  
րունակէ և վեջին ալ ընտանեկան կարգ մը  
խօսակցութիւններ դրուած են, ֆրանսա-  
կան բացատրութեան ոճերին ծանօթացու-  
նելու համար) 1 ֆր. 05 (1,10):

Հ. Ա. Գոնտարճեան, — ԲԱՌԱՎԻՐՔ  
ԳԱՂՂ. — ՀԱՅ. Վենետիկ Ս. Ղազար.  
1914. Գին 1 ֆր. 10 (1,20):

(Գրպանի փոքրադիր բառարան մ'է 710  
երեսներէ բաղկացած, ածանցաբան և ֆրան-  
սերէն գրէթէ բոլոր գործածական բառե-  
րը պարունակող. վերջը դրուած է նաև  
անկանոն բայերի խոնարհումը):

Haic & Belus, A National Dram.  
composed by M. J. Zorab. Calcutta.  
1895. Գին 2,40 (2,50):

SETH. J. M. MESOVP History o  
the Armenians in India (from the  
earliest times of the present day).  
5 fr. (5. 50)

ՏԵՐՈՒՆ — ԽՐԷՒԳԻ

Մ ՓՈՔՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԵՅԼ

Հայերէն Տպագր. Մ. Փոքրադպեալ  
Le Gérant: François CARRIERE.

Marseille. — Imprimerie du Midi